

Ekonomické rozhodování racionálního spotřebitele

Spotřebitel, užitek (TU, MU) a poptávka

struktura přednášky

1. Racionální spotřebitel a jeho cíl
2. Užitek celkový a mezní
3. Optimum spotřebitele a křivka poptávky za předpokladu přímé měřitelnosti užitku (*na semináři*)
  - optimum při nákupu jednoho statku
  - optimum při nákupu více statků
  - přebytek spotřebitele
4. Optimum spotřebitele a křivka poptávky za předpokladu neměřitelnosti užitku – indifferenční analýza

Pozn. grafy použité v prezentaci jsou převzaty z učebnic:

L. Macáková a kol. Mikroekonomie – základní kurz, Melandrium

T. Pavelka: Mikroekonomie, VŠEM

Předpoklady racionálního chování spotřebitele

- porovnává cíl (přínos) s náklady (újmou)
- předp. schopnost porovnat spotřební možnosti, konzistentní chování (dané preference)

cíl = maximalizovat užitek plynoucí ze spotřeby statků za daných podmínek → tj. dosažení optima

Podmínka optima:

dodatečný přínos = dodatečný náklad (není důvod měnit rozhodnutí)

- **přínos** = (užitek, U) → úroveň U dána preferencemi spotřebitele
- **náklad** = důchod vynaložený na nákup statků

Rozhodujeme se racionálně?

Buying decisions are based on

20%
logic

80%
emotion

fMRI (functional magnetic resonance imaging) neuro-imagery shows that when evaluating brands, consumers **primarily use emotions** rather than information.

Emotions:

personal feelings
and experiences

Information:

brand attributes,
features, and facts

Zdroj: <https://www.google.cz/search>

CONSUMER BEHAVIOR APPROACHES

Traditional approach

Consumer is rational

Consumers require maximum utility for their money

Modern approach

Consumer is not always rational

Needs – Motives – Decision

TU a MU

- **TU (total utility) = celkový užitek**

→ celkový pocit uspokojení ze spotřeby

závisí na: množství, vlastnostech a kvalitě, subjektivním vztahu ke statku

- **MU (marginal utility) = mezní užitek**

→ dodatečné uspokojení plynoucí ze spotřeby dodatečné jednotky statku

závisí na: významu a intenzitě potřeby, disponibilním množství

2 přístupy k měřitelnosti užitku

- ANO

(U je přímo měřitelný,
např. v Kč)

→ **kardinalistická verze**

→ funkce celkového
užitku (TU) a fce
mezního užitku (MU) →

zákon klesajícího MU

- NE

(U není přímo měřitelný)

→ **ordinalistická verze**

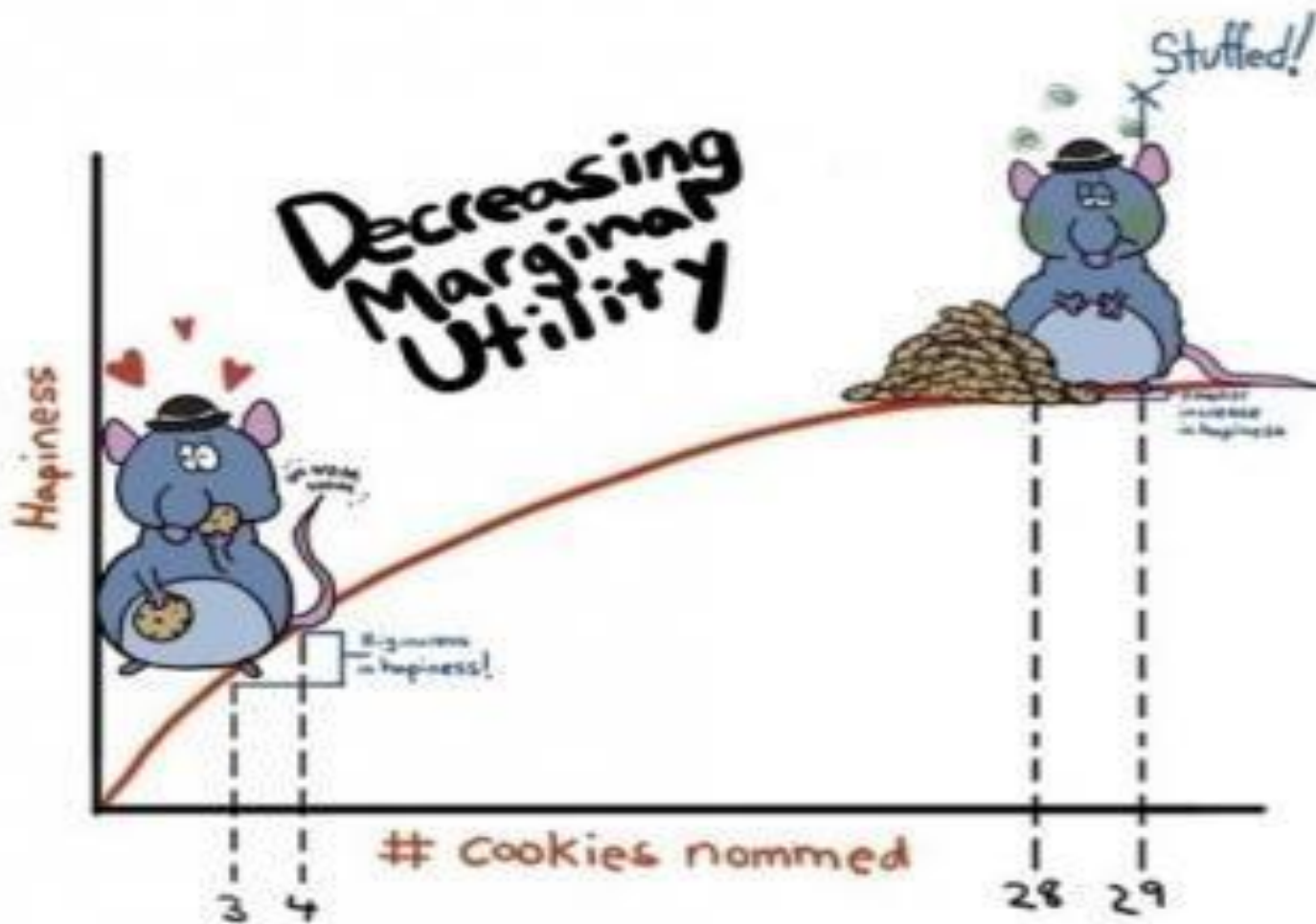
→ **indiferenční analýza**

I. Užitek je přímo měřitelný – kardinalistická verze

Užitek lze přímo měřit, tj. je možné přímo určit jeho výši, v jednotkách užitku (utilech) nebo v peněžních jednotkách (TU – Kč, MU – Kč/Q)

Vzácnost a zákon klesajícího MU

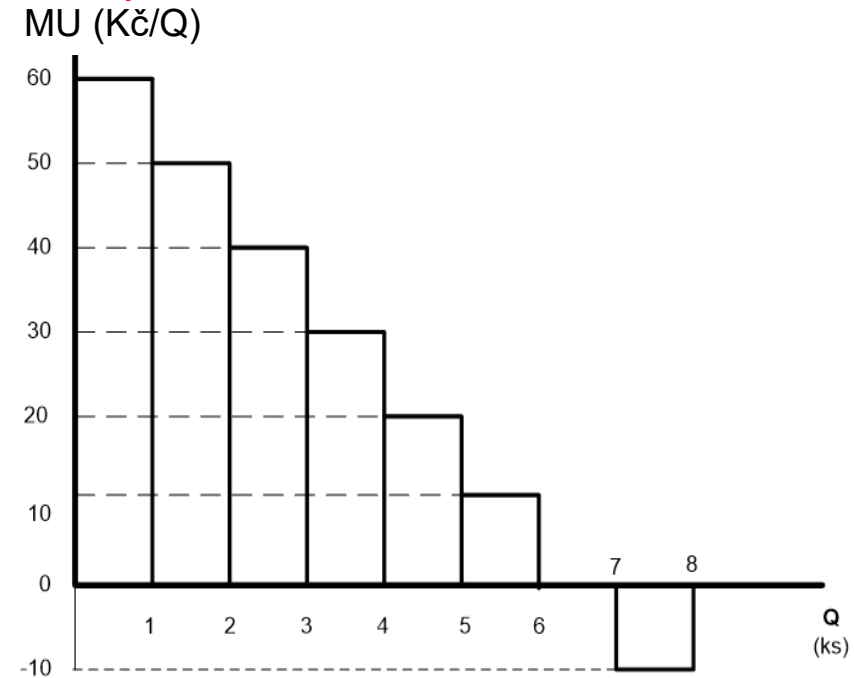
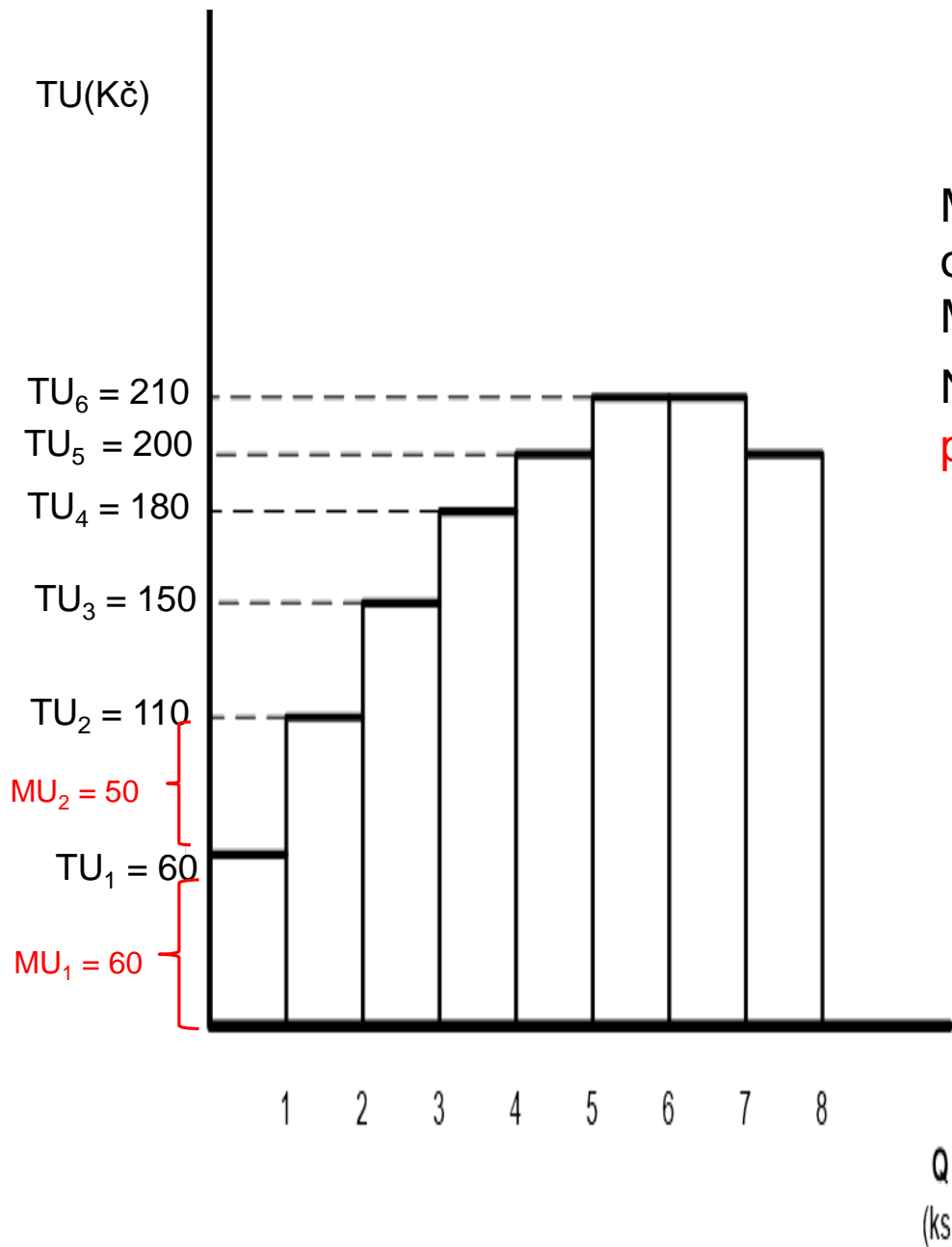

Celkový a mezní užitek (TU a MU)

$MU = \Delta TU$ (změna TU), když změníme Q o jednotku, tj.

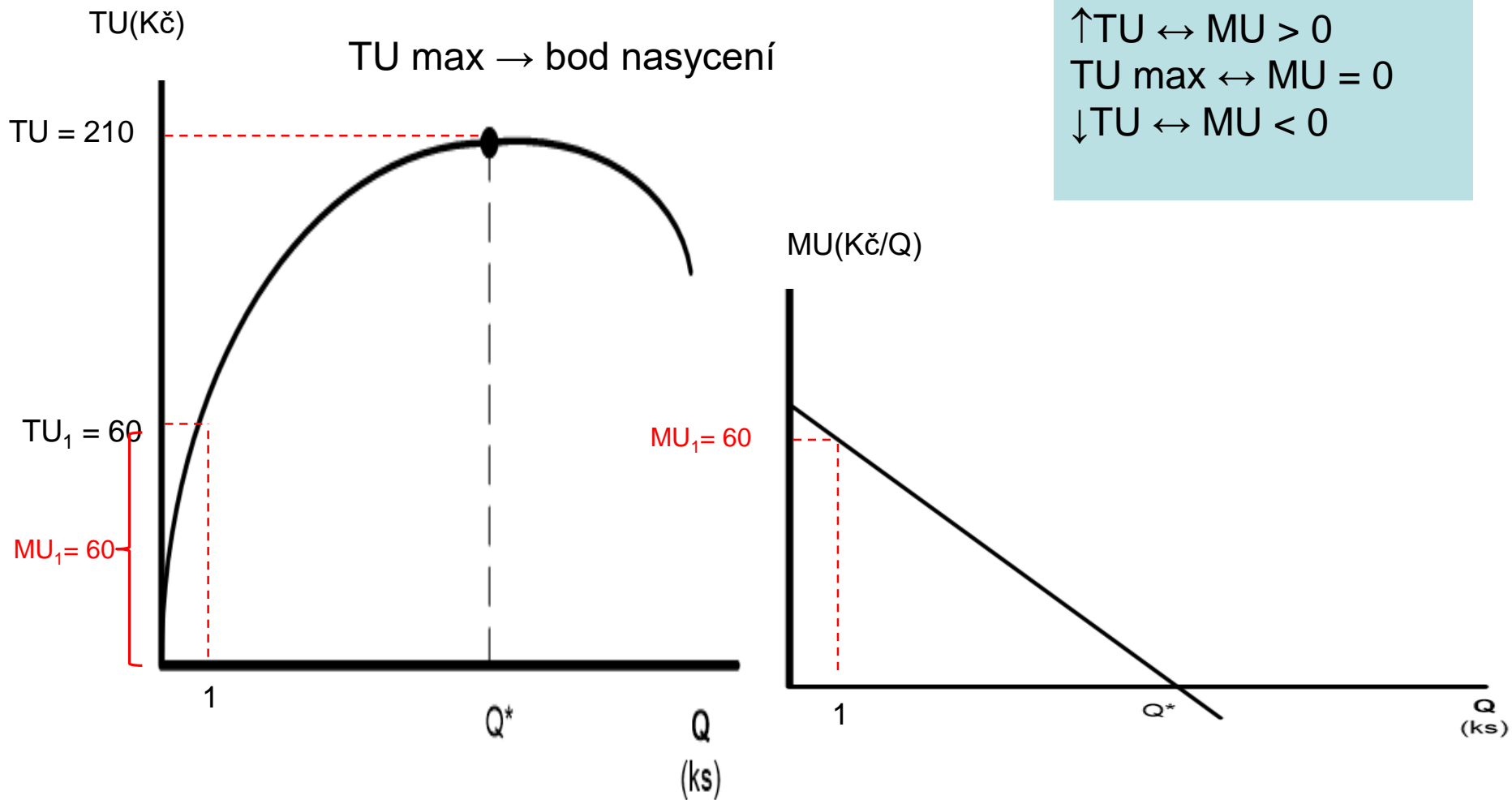
$$MU = \Delta TU / \Delta Q$$

Např. $TU_2 = MU_1 + MU_2 \rightarrow$ graficky je TU plocha pod fčí MU

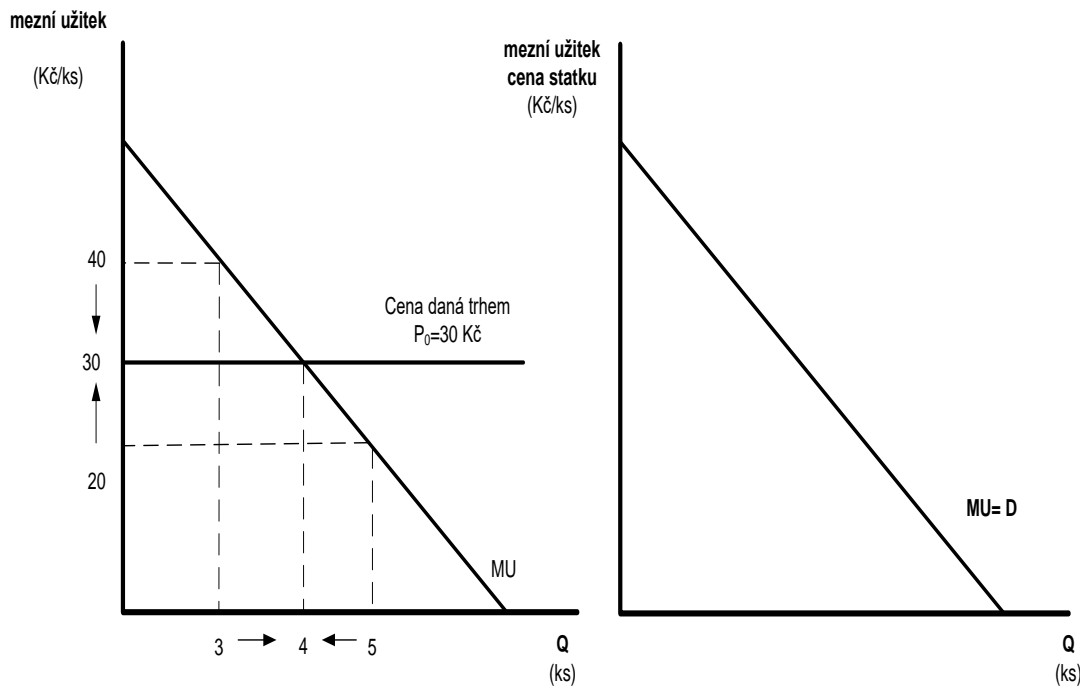

Celkový a mezní užitek (TU a MU)

$\uparrow TU \leftrightarrow MU > 0$
 $TU \text{ max} \leftrightarrow MU = 0$
 $\downarrow TU \leftrightarrow MU < 0$

Křivka individuální poptávky v případě měřitelnosti užitku

kusy	TU	MU
0	0	
1	60	60
2	110	50
3	150	40
4	180	30
5	200	20

Proč je poptávka totožná s křivkou MU?

poptávka – ukazuje, kolik je optimální koupit při různých cenách statku

křivka MU – ukazuje, jakou dodatečnou spokojenost poskytuje další jednotka statku

→ ochota zaplatit za dodatečnou jednotku statku danou cenu p závisí na spokojenosti, kterou nám tato jednotka statku přináší

Optimum → pro Q^* (X^*) platí: $MU = p$

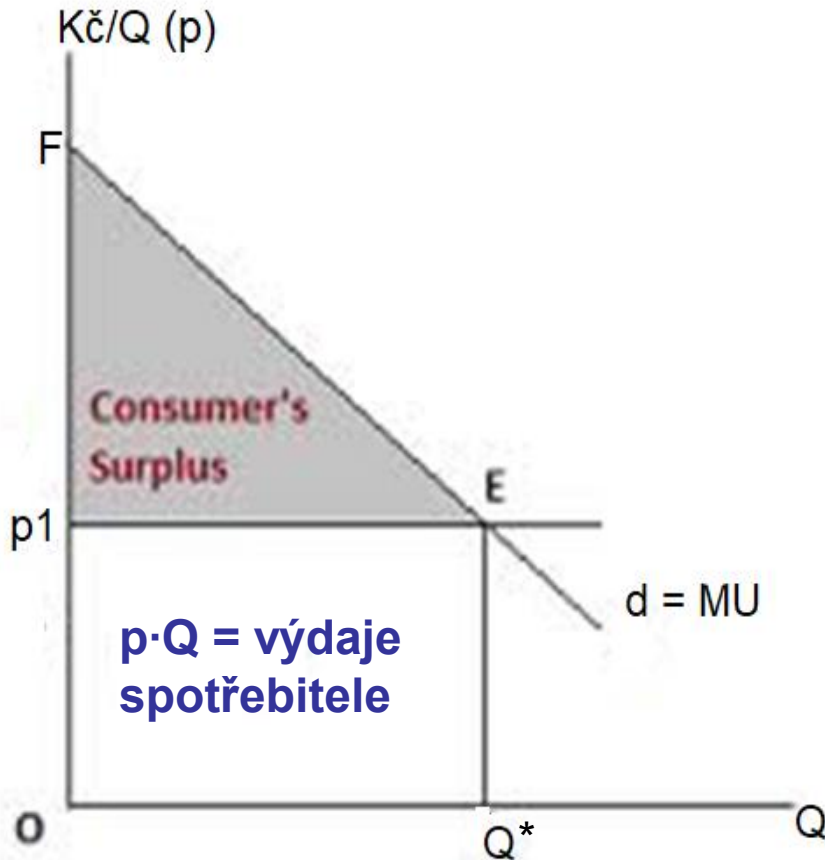
Poptávka = optimální množství Q^* při různých cenách → $MU = d$

přebytek spotřebitele (consumer's surplus)

= rozdíl mezi celkovým užitekem ze spotřeby statku (plocha $0Q^*EF$) a celkovými výdaji spotřebitele na statek (plocha $0Q^*Ep_1$)

Přebytek spotřebitele (PS)
= $TU - p \cdot Q$

pro jednotku statku
= $MU - p$

Optimum spotřebitele - shrnutí (kardinalistická verze)

Nákup jednoho statku: $U = f(X)$

omezení: I (částka na útratu,
nominální důchod)

Optimum:

$$MU_X = p_X$$

pokud $MU_X > p_X \Rightarrow$ zvýšit spotřebu X

pokud $MU_X < p_X \Rightarrow$ snížit spotřebu X

Křivka poptávky po statku X (d_X) =
množina optim spotřebitele
(splývá s křivkou MU_X)

- Nákup více statků (při daném omezení): $U = f(X, Y, \dots)$

Optimum: $MU_X / p_X = MU_Y / p_Y =$
 $MU_Z / p_Z = \dots = MU_n / p_n$

II. Užitek není přímo měřitelný – ordinalistická verze

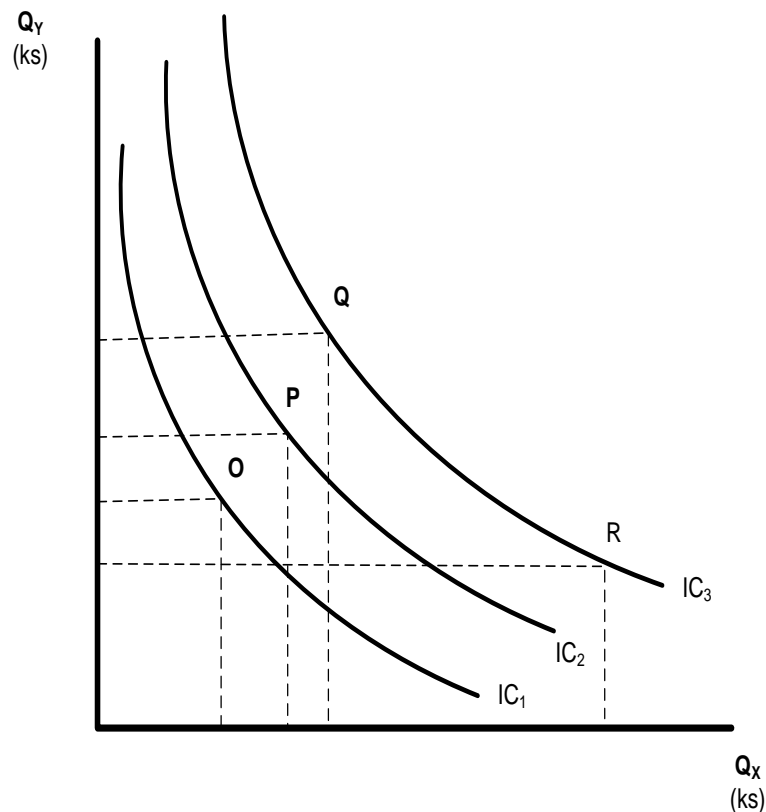
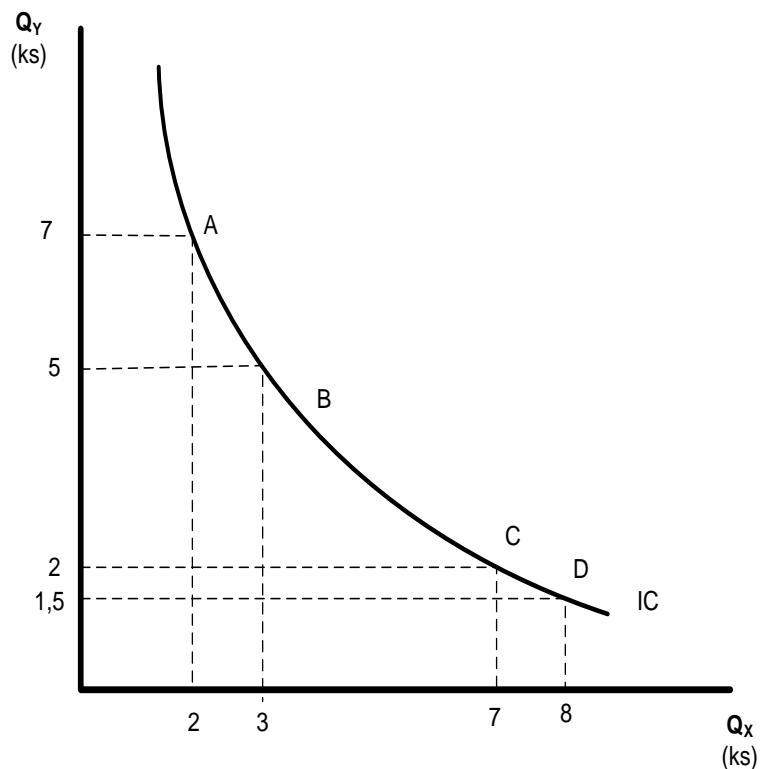
- Spotřebitel je schopen porovnat užitek různých kombinací dvou statků, ale nelze přímo určit výši užitku

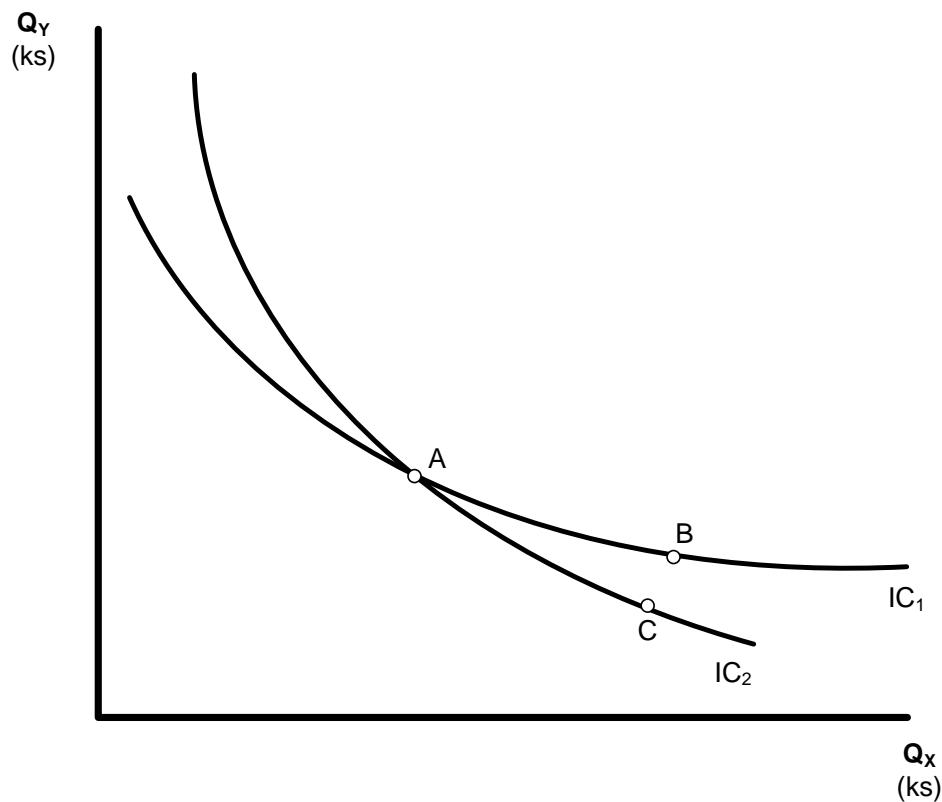
Indiferenční soubor, křivka a mapa

- **Indiferenční soubor** = soubor spotřebitelských kombinací dvou statků, které přinášejí stejný TU
- **Indiferenční křivka (IC, resp. U)** = grafické znázornění indiferenčního souboru
- **Indiferenční mapa** = soubor indiferenčních křivek spotřebitele

Typická indifferenční křivka a indifferenční mapa

IC jednoho spotřebitele se nemohou protínat

Racionalita a vlastnosti IC

- Spotřebitel je schopen porovnat a seřadit všechny spotřební kombinace → *v každém bodě grafu se nachází indifferenční křivka*
→ *indifferenční křivky jednoho spotřebitele se nemohou protínat (dané preference, konzistentní chování)*
- Spotřebitel “má rád” oba statky → *indifferenční křivky mají zápornou směrnici (jsou klesající)*
- platí **zákon klesajícího MU**, tj. platí **zákon substitute** → *indifferenční křivky jsou konvexní*

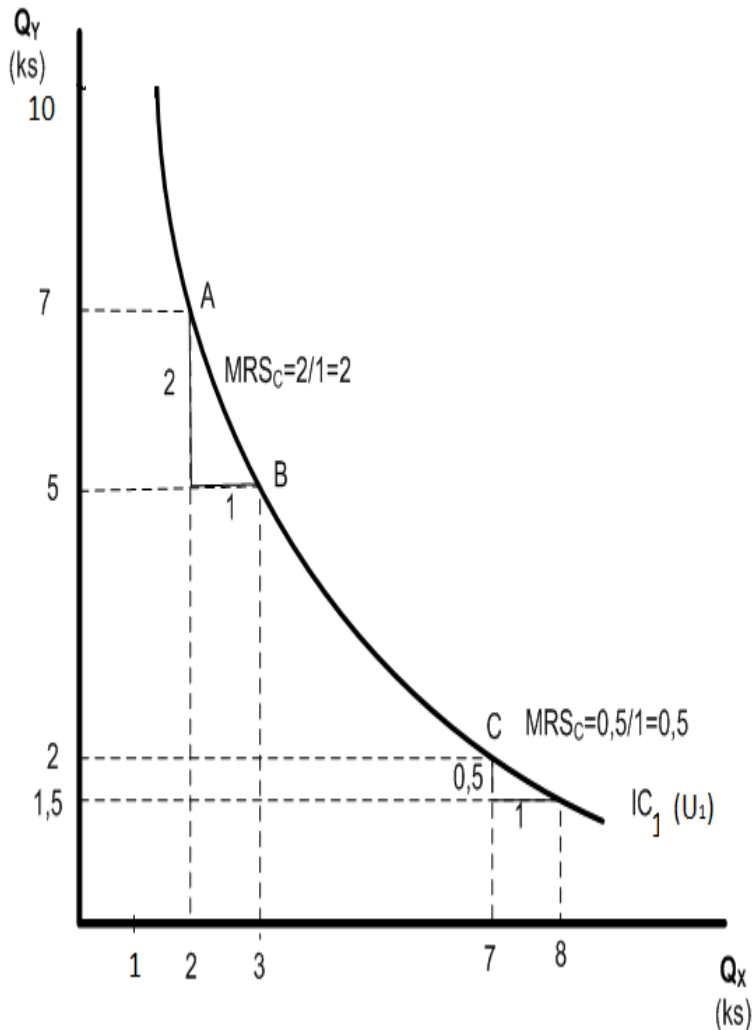
Příklad - Indiferenční soubor a MRS_C

Spotřební koš	X	Y	$MRS_C = \Delta y / \Delta x$
P	1	10	
A	2	7	3
B	3	5	2
.			
.			
.			
C	7	2	
D	8	1,5	0,5

příklad: týdenní spotřeba
plátkového sýra a šunky

- statek X = šunka (bal.)
- statek Y = plátkový sýr (bal.)

Mezní míra substituce ve spotřebě

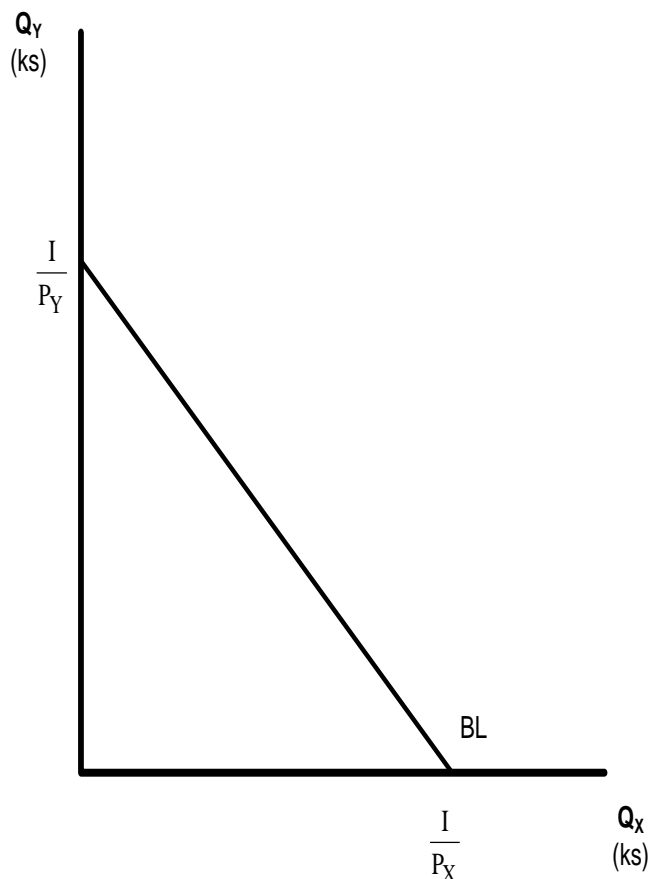
- MRS_C = poměr, ve kterém je spotřebitel ochoten nahradit jeden statek druhým, aniž by se změnil jeho celkový užitek

$$MRS_C = \Delta Y / \Delta X = MU_X / MU_Y \quad (\text{při konst.TU})$$

MRS_C = sklon indifferenční křivky (uvádí se v absolutní hodnotě)

MRS_C podél IC (zleva doprava) klesá

Linie rozpočtu (budget line, BL) a sklon BL

$$BL: I = P_X X + P_Y Y$$

peněžní důchod (I), ceny statků (P_X, P_Y)

převédeme do směrnicového tvaru:

$$Y = I / P_Y - (P_X / P_Y) X$$

$$MRS_E = \Delta Y / \Delta X = P_X / P_Y \text{ (při konst. } I \text{)}$$

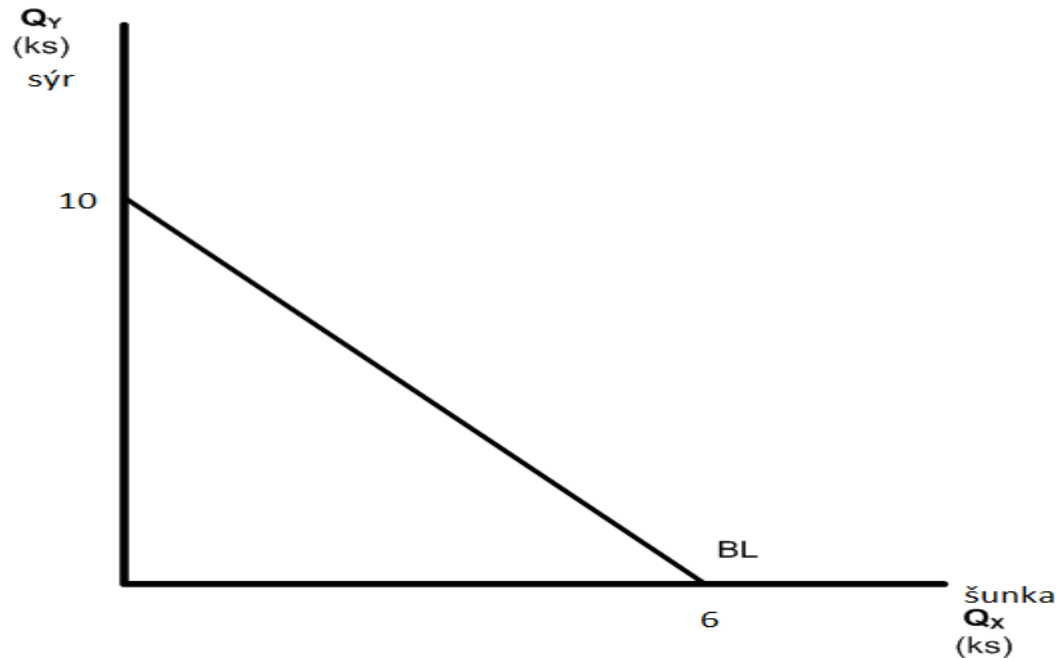
MRS_E = poměr, ve kterém lze nahrazovat jeden statek druhým ve směně (při daném peněžním důchodu a daných cenách statků)

= sklon BL

- podél BL (zleva doprava) se MRS_E nemění

příklad

- cena 1 bal. šunky (X) = $p_x = 25$ Kč
- cena 1 bal. sýra (Y) = $p_Y = 15$ Kč
- částka na útratu I (Income - důchod) = 150 Kč
- BL: $150 = 25X + 15Y$ sklon BL = $MRS_E = 5/3$

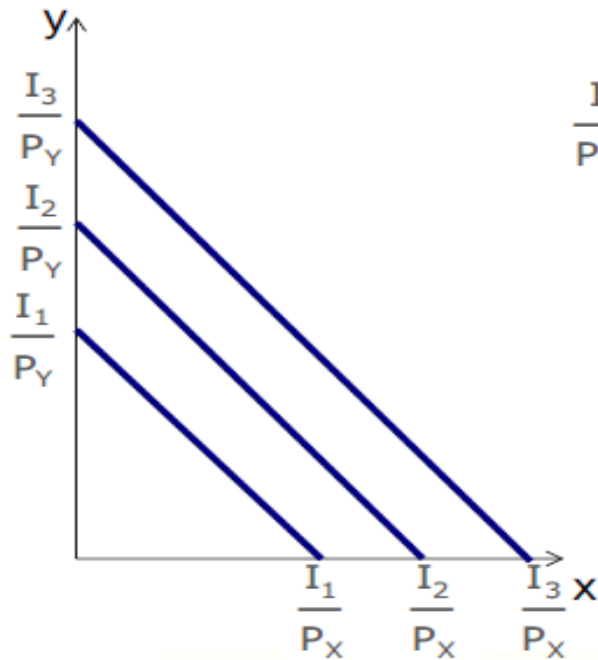

Změny BL

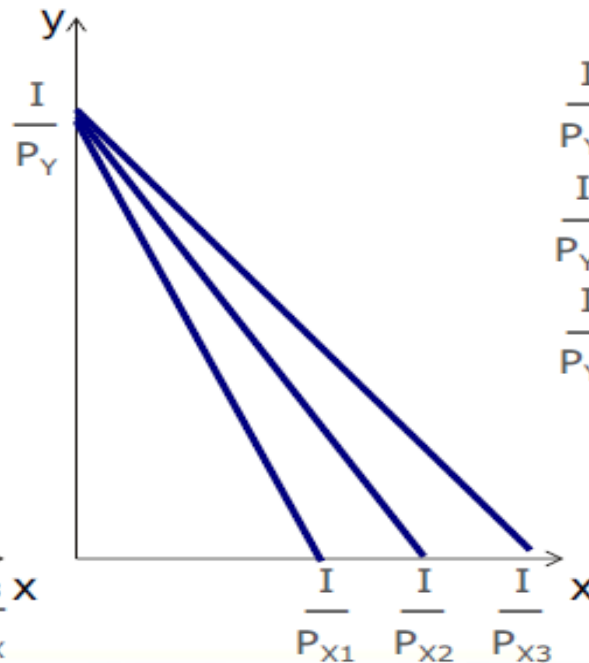
Růst I , ceny statků konst.

MRS_E konst.

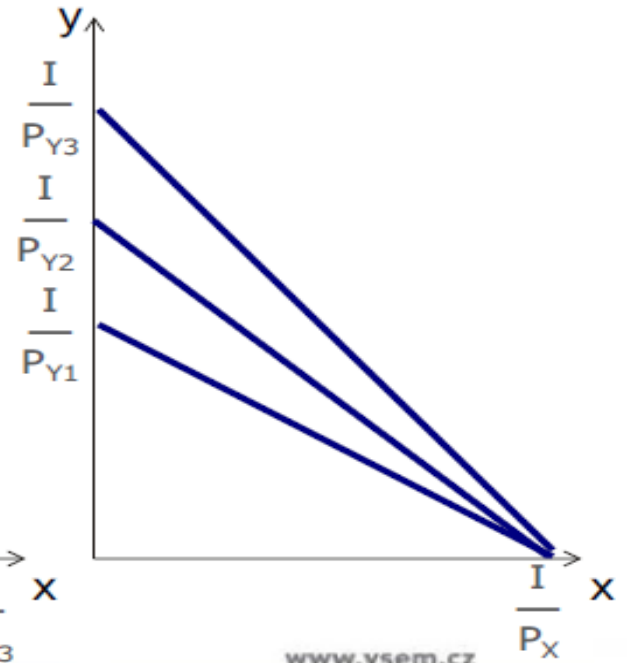
I a p_Y konst., $\downarrow p_X$

$MRS_E \downarrow$

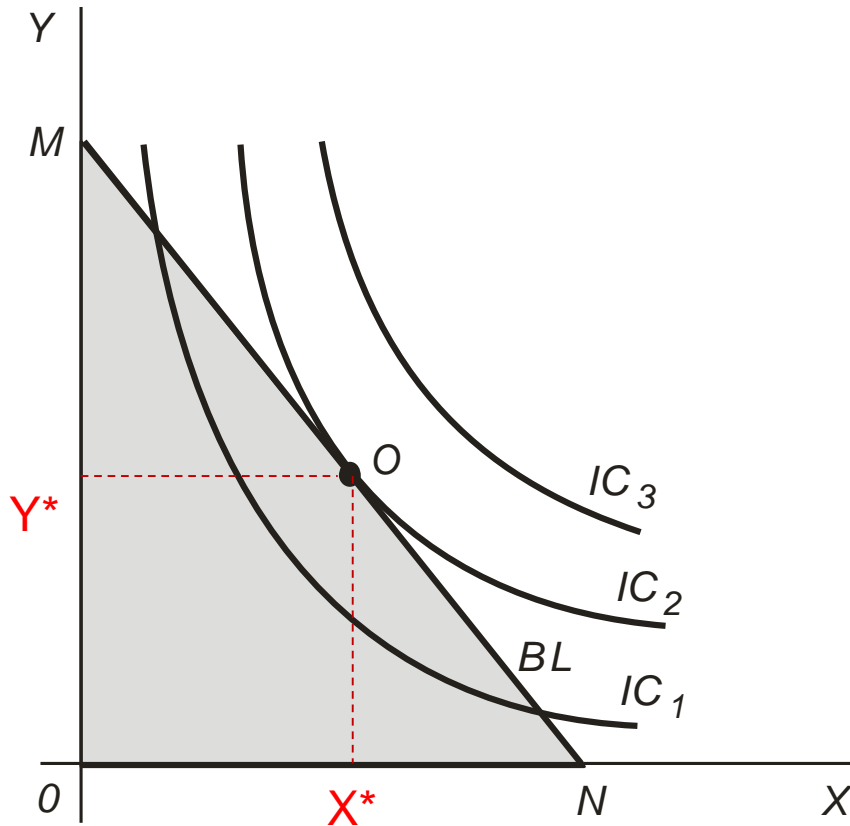
I a p_X konst., $\downarrow p_Y$

$MRS_E \uparrow$

www.vsem.cz

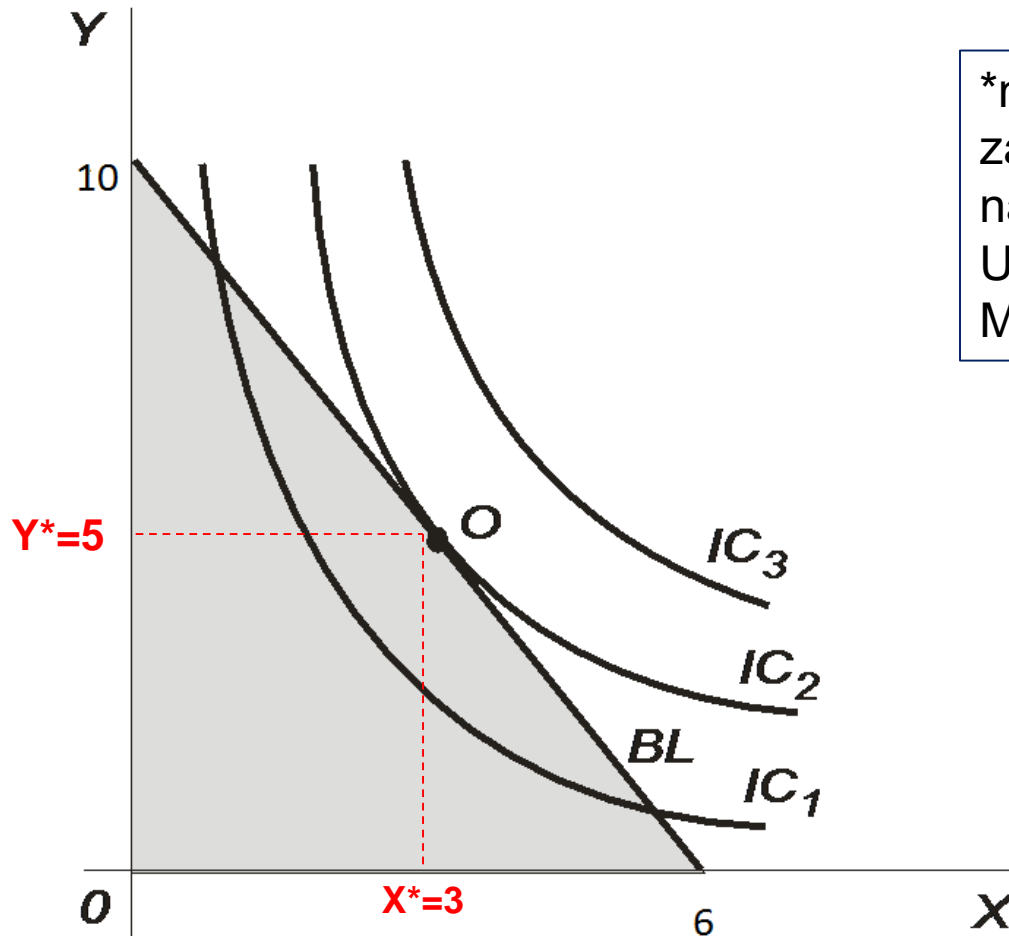
Optimum spotřebitele (optimální spotřební kombinace X^*, Y^*)

Pro $[X^*, Y^*]$ platí:

- spotřebitel max. U za daných podmínek $\Rightarrow$ graficky: BL se dotýká co nejvyšší IC
- $MRS_C = MRS_E$
- sklon IC = sklon BL
- $MU_X/MU_Y = p_X/p_Y \Rightarrow MU_X/p_X = MU_Y/p_Y$

Optimum spotřebitele – příklad (X =šunka, Y = sýr)
pro optimální spotřební kombinaci (X^* , Y^*) platí: $MRS_C = MRS_E$
BL: $150 = 25X + 15Y$ sklon BL = $MRS_E = 5/3$

*matematický
zápis fce užitku v
našem grafu:
 $U = X \cdot Y$
 $MU_X = Y$, $MU_Y = X$

Odvození individuální poptávky spotřebitele (d_x)

změna ceny statku X $\rightarrow$ změna optimální kombinace X,Y $\rightarrow$ křivka poptávky po statku X

